

INSTITUTSIONAL YONDASHUV ASOSLARI

Yusupov Asadbek

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti
Ijtimoiy fanlar fakulteti Siyosatshunoslik yo'nalishi 3- kurs talabasi*

Annotatsiya; Ushbu maqolada biz InstitutSIONAL yondashuv nimaligini va siyosiy institutlarni ko'rib chiqdik hamda siyosiy institutlar faoliyatida sub'ektiv va ob'ektiv munosabatlari yoritilib berilgan. Siyosat (siyosiy nazariya) – siyosiy institut (siyosiy faoliyatning sub'ekti va ob'ekti) – siyosiy jarayon (siyosiy voqelik) o'zaro bog'liq hodisalar bo'lib, bunda siyosiy institut o'zak bo'lib xizmat qiladi. Nazariya sifatida siyosat siyosiy tizimning maqsad va vazifalarini ishlab chiqadi, siyosiy institut faoliyat sub'ektlari va ob'ektlarining o'zaro harakatlarini tashkil qiladi, siyosiy jarayonlar esa ushbu o'zaro harakatlar qanday tashkil qilinganini aks ettiradi.

Kalit so'zlar; Institut, siyosat, mamlakat, ilm, tadqiqot, strategiya, tahlil, soha, tizim, organ, iqtisodiyot, huquq.

Siyosiy institutning asosiy vazifalari odatda quyidagilardan iborat bo'ladi:

1. Siyosiy hujjatlar, qonunchiliklar va siyosiy qarorlarni tuzish.
2. Ijtimoiy va siyosiy muammolarni o'rganish va ularga hal qilishga qaratilgan chora-tadbirlar tajribalarini olib borish.
3. Siyosiy partiyalar va jamaatlar, siyosiy, ijtimoiy, madaniy organizatsiyalar, deyarli xalqaro munosabatlarni rivojlantirishni rag'batlantirish.

Bir nechta mamlakatlarda siyosiy institutlar soliq, huquq, xalqaro munosabatlar va boshqalar kabi bir qancha muhitlarda faol bo'ladi.

Siyosiy institutlar turli xil va turli maqsadlarga yo'naltirilganidir. Ularning boshqa-turli turli siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqiy amaldagi roli va maqsadi mavjud. Quyidagi eng ko'p ko'riladigan turdagi siyosiy institutlar keltirib chiqiladi:

1. Ilmiy va tadqiqot markazlari: Bu institutlar odatda ilmiy tadqiqotlar, siyosiy analitika va siyosiy fikrlar ishlab chiqishda ishtirok etadi. Ularning asosiy maqsadi yangi g'alaba-talabalar tuzish, siyosiy sohalarning o'zgarishi, qonunlarning tahlili va ma'lumotlarni tarqatishdir.

2. Siqs/Think tank'lari: Ushbu institutlar odatda siyosiy ko'rsatkichlar va siyosat fikrlari rivojlanishida ishtirok etadi. Ularning maqsadi siyosiy tadbirlar va strategiyalarning tadqiqoti, siyosiy tizimlar va iqtisodiy yo'nalishlar bo'yicha tahlil va siyosiy sohaga oid huquqiy yoki siyosiy tadbirlar va boshqa savollarni baham tahlil qilish.

3. Fikrlash markazlari: Bu turlar fikrlash markazlari, siyosiy ko'rsatkichlarni yuqori va o'rta bosqichdagi nazorat organlarida o'rganish va tajribaga ega bo'lishda yordam berish uchun tuzilgan bo'lib, faqat ular odatda bitta jamoat a'zolari, vakillar yoki hokimiyat organlari uchun faol bo'ladi.

4. Aloqa va tarqatish instituti: Ular qanday qilib davlat va hakamiyat tarkiblarining ijtimoiy muammolarni hal qilishida yordam beradilar.

5. Istiqbol va obuna bo'lish instituti: Bu turlar eng katta siyosiy institutlardan biri hisoblanadi, chunki ular qonunlar majmuasini yaratish va jamoat a'zolari yordamida har xil kommunikatsiya vositalarini o'rnatish va ijaraga berishda yordam berishda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Siyosiy institutlar - bu qonunlarni tuzadigan, ijro etuvchi va amalga oshiradigan tashkilotlardir. Ular tez-tez mojarolarga aralashadilar, iqtisod va ijtimoiy tizimlarga siyosat (siyosat) qiladilar va aksincha, aholisi uchun vakillikni ta'minlaydilar. Siyosiy institutlarning qonun, iqtisodiyot, madaniyat va umuman jamiyatga qanday ta'sir qilishini bilib oling.

Partiyalar, kasaba uyushmalari va sudlar Bunday siyosiy institutlarning misollari siyosiy partiyalar, kasaba uyushmalari va sudlardir.

"Siyosiy institutlar" atamasi yuqorida ko'rsatilgan tashkilotlarning faoliyat yuritadigan qoidalari va tamoyillari, jumladan ovoz berish huquqi, mas'uliyatli hukumat va hisobdorlik kabi tushunchalarni tan olishi mumkin.

Siyosiy institutlar va tizimlar biznes muhitiga va mamlakatning faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Masalan, xalqning siyosiy ishtiroki va lazerni o'z fuqarolarining farovonligiga qaratilgan holda soddalashtirilgan va rivojlanayotgan siyosiy tizim, uning mintaqadagi ijobiy iqtisodiy o'sishiga yordam beradi.

Har bir jamiyatda siyosiy tizimning bir turi bo'lishi kerak, shuning uchun resurslarni va muntazam ravishda tartibga solinishi mumkin. Xuddi shu kontsepsiyani hisobga olgan holda, siyosiy institut odatiy jamiyatning qonunlarga bo'ysunishini va oxir-oqibat qonunga muvofiq tarzda bo'ysunmaganlarning qonunlarini boshqaradigan qoidalarni belgilaydi.

Siyosiy tizim ham siyosatdan, ham hukumatdan iborat bo'lib, qonun, iqtisodiyot, madaniyat va qo'shimcha ijtimoiy tushunchalarni o'z ichiga oladi.

Butun dunyoda tanilgan eng mashhur siyosiy tizimlar bir nechta oddiy kontsepsiyaga tushishi mumkin. Ko'p qo'shimcha siyosiy tizimlar g'oya yoki ildizga o'xshashdir, ammo ko'pchilik quyidagi tushunchalarni o'rgatadi:

Demokratiya : Umuman, tanlangan vakillari orqali butun aholi yoki davlatning barcha tegishli a'zolari tomonidan hukumat tizimi.

Respublika: Oliy hokimiyat xalq va uning tanlangan vakillari tomonidan boshqariladigan, monarx emas, balki saylangan yoki nomzod bo'lgan prezident bo'lgan davlat.

Monarxiya : Bir kishining hukmronlik qilgan, odatda, shoh yoki malika bo'lgan bir hukumat shakli. Odatda, toj sifatida tanilgan hokimiyat meros qilib olinadi.

Kommunizm: Davlat iqtisodiyotni rejalashtirgan va boshqaradigan hukumat tizimi. Ko'pincha avtoritar partiya hokimiyatga ega va davlat nazorati o'rnatiladi.

Diktaturalar : Bir kishining asosiy qoidalari va qarorlarini mutlaq hokimiyatga aylantiradigan, boshqalardan kelgan ma'lumotlarni e'tiborsiz qoldiradigan hukumat shaklidir.

Normalarni belgilash orqali jamiyatni integratsiyalashishni ta'minlash.

Kollektiv (siyosiy) maqsadlarga erishish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy, iqtisodiy va diniy tizimlarning elementlarini moslashtirish va o'zgartirish.

Siyosiy tizimning tashqi daxlsizligidan butunligini himoya qilish.

Masalan, Qo'shma Shtatlardagi zamonaviy jamiyatda, masalan, ikki asosiy siyosiy partiyaning asosiy funksiyasi, manfaatdor guruhlarni namoyon qilish, tarkibiy qismlarni ifodalash va saylovlarni minimallashtirishda siyosat yaratish yo'lidir.

Umuman olganda, bu fikr odamlarning tushunishi va unga jalb etilishi uchun qonunchilik jarayonlarini osonlashtiradi.

Institutsional. uning quyi tizimi boshqa bir davlatni egallaydi asosiy o'rin asosiy siyosiy institutlar, ommaviy, jamoat, jamiyat guruhlari, ular o'rtasidagi munosabatlarni o'z ichiga oladi. Bu, siyosiy tizimini tashkil qilish uchun mo'ljallangan va hokazo normalar, qoidalar (rasmiy va norasmiy), o'simliklar, bir qator, tarixan barqaror hosilalarga sodir - siyosiy tizimi muassasalari ekanligini yodda tuting. Siyosiy institutlar - emas, siyosiy tashkilot, siyosiy tizimi muassasalari, o'z navbatida, madaniy, normativ, İlişkisel bo'linadi. siyosiy tizimi roli asoslangan bo'linishini aniqlash Relational, qoidalar, bir butun sifatida ma'lum sohalarda yoki guruhlarning manfaatlari uchun, madaniy mas'ul huquqiy asoslarini belgilaydi. Madaniyat muassasalari yaqindan "siyosiy roli" tushunchasi bilan bog'liq.

Normativ soha (quyi), jamiyatning madaniy, huquqiy, ma'naviy hayot uchun mas'ul bo'lgan tartibga soladi siyosiy hayot, madaniy an'alarini qo'llab-quvvatlaydi.

Funksional quyi tizimi, quvvat amalga oshirish usullari to'plamidir.

barcha turlari politvzaimodeystviya kommunikativ vosita.

Mafkuraviy, siyosiy g'oyalar va dunyoqarashi belgilaydi.

Madaniyat quyi - jamiyat, siyosiy modellar uchun xususiyatlaridan bir qator qadriyatlar, munosabat, xatti usullari, maqsadlar. Bu politkultura ijtimoiy tizim, siyosiy hayotning davom etishi, siyosiy avlodlar vorisligi barqarorligi uchun hissa qo'shadi.

Biz siyosiy tizimlar turlarini hisoblasak, biz ajratish mumkin:

Totalitar siyosiy tizimi. Bu tizim yadro hukmron partiya, kuchi asoslangan yopiq turdagi tizimi hisoblanadi. Davlat to'liq mehnat mahsulotlarini tarqatish uchun mas'ul bo'lgan mansabdor shaxslar tomonidan taqdim etiladi. Tarqatish jamiyatdagi mavqeini joyga keladi, va individual jamoasining umumiy taqdim qiladi. Jamoat tashkilotlari

hukmron partiya faqat siyosatini sarflaydi. Har qanday kelishmovchilik qattiq bostirilgan.

Liberal-demokratik siyosiy tizimlar turlari ochiqlik bilan xarakterlanadi. Ular xususiy mulk beradi, bozor munosabatlari iqtisodiyoti, plyuralizm va ko'p partiyaviylik siyosat, huquqiy xulq va demokratik institutlari ishtirokida mavjudligi. siyosiy, bu turdagi tizimlar konstitutsiya asosida barcha siyosiy aktyorlarning bir munosabatni degani. Maqsad - butun jamiyatning keng manfaatlarini ta'minlash.

siyosati kelmaydigan qorish (va ba'zan qarama-qarshi) hodisalar va jarayonlarning vaqtincha tizimlari turli turlari. o'tish davri qudrati mahalla plyuralizm va siyosiy bag'rikenglik davomida islohotlar va urinishlar ta'qib eski tartibini saqlab qolish uchun. o'tish tizimida davlat ham davlat evolyutsiyasi uchun intilish, yangi g'oyalarni targ'ib yoki bu hodisani oldini olish mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar;

1. O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti I.A.Karimovning XII chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining X sessiyasida 1992 yil 2 va 3 iyulda so'zlangan nutq.

2. Jumaev R. Siyosiy texnologiyalar. 2018 y. 87 b.

3. Mirziyoev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 22 dekabr. -T.: «O'zbekiston», 2017. B. 34-35.

4. O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti I.A.Karimovning XII chaqiriq O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining X sessiyasida 1992 yil 2 va 3 iyulda so'zlangan nutq.

Qoraqolpog'iston Respublikasi Konstitutsiyasi. Nukus. 2020. 19 modda.

5. Исламов З.И. Каримов о роли государственной власти (вопросы теории). //Жамиятни, демократлаштириш, янгилаш ва ислох кдлиш муаммолари. Илмий-аналий анжуман материаллари. -Т.: ТДЮИ, 2005. - 20 б.

6. Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию. Учебник. -М: Аспект-Пресс, 1999. -С. 384.

7. Теория политики. Учебное пособие. /Под ред. Б.А. Исаева. - СПб.: Питер, 2008. -С. 278.